

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 14. mars 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Kristin Normann
dommer Henrik Bull
dommer Knut H. Kallerud
dommer Erik Thyness
dommer Kine Steinsvik

HR-2023-475-A, (sak nr. 22-177743STR-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 17. oktober 2022

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Anders Mandal Funnemark)

mot

A

(advokat Tor Henning Rustan Knudsen)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Bull:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder spørsmålet om det kan idømmes betinget fengsel på særvilkår om gjennomføring av narkotikaprogram med domstolskontroll når domfellelsen blant annet gjelder mishandling i nære relasjoner og kroppskrenkelse.

(3) A, født 00.00.1980, ble 25. august 2021 tiltalt for blant annet overtredelse av straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner. Grunnlaget er beskrevet slik i tiltalen:

«I perioden fra desember 2015 til januar 2021 på felles bopel i --- vei 0 i X utsatte han jevnlig sin mor B for fysisk og psykisk mishandling ved vold, trusler og nedsettende og krenkende uttalelser.

Volden har blant annet bestått i at han har dratt henne etter håret, lugget henne, kastet henne, slått henne med flat og/eller knyttet hånd, sparket henne og dyttet henne.

Truslene har blant annet bestått i utsagn om at han skal drepe henne, knuse henne og utøve annen vold mot henne.

Den nedsettende og krenkende atferden har skjedd ved at han stadig roper og kjefter til/mot henne, og har kalt henne 'dum', 'ubrukkelig', 'fossil' og lignende.»

(4) Tiltalebeslutningen gjaldt videre to tilfeller av overtredelse av straffeloven § 271, der grunnlaget er beskrevet slik:

«a) Onsdag 2. september 2020 i ---gata 0 i X tok han tak rundt C sin hals og løftet henne opp.

b) Fredag 1. januar [2021] i perioden mellom ca. kl. 03.00 til kl. 07.00 i --- vei 0 i X utøvde han vold mot C. Blant annet slo han henne en eller flere ganger med flat eller knyttet hånd i ansiktet, sparket henne mot mage og/eller rygg, tok kvelertak på henne og/eller kastet henne ned en trapp.»

(5) Tiltalebeslutningen gjaldt også overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd og § 24 første ledd første punktum for ett tilfelle av kjøring i beruset tilstand og uten å ha gyldig førerkort i januar 2021 samt overtredelse av legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd for ulovlig bruk av narkotika ved flere anledninger høsten 2020 og frem til januar 2021. Disse forholdene har ikke praktisk betydning for spørsmålet om det i dette tilfellet kan reageres med dom på narkotikaprogram med domstolskontroll.

(6) Politimesteren i Sør-Øst tok 18. oktober 2021 ut tilleggstiltale mot A for overtredelse av straffeloven § 231 første ledd for ett tilfelle av oppbevaring av 4,6 gram hasj i september 2021, for to tilfeller sensommeren 2021 av krenkelse av besøksforbud overfor sin tidligere kjæreste C – som også er fornærmet i hovedtiltalens post om kroppskrenkelser – ett tilfelle av overtredelse av straffeloven § 189 annet ledd for bæring av kniv på offentlig sted i september 2021 og ett tilfelle av overtredelse av politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5 for ikke å ha

etterkommet politiets pålegg i juli 2021. Pålegget gikk ut på ikke å kontakte C de neste 24 timene. Heller ikke forholdene i tilleggstiltalen har praktisk betydning for spørsmålet om det i denne saken kan gis dom på narkotikaprogram med domstolskontroll.

(7) Vestfold tingrett avsa 5. april 2022 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1980, dømmes for overtredelser av:
- straffeloven § 282,
 - straffeloven § 231 første ledd,
 - straffeloven § 271 (2 tilfeller),
 - vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd,
 - vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum,
 - straffeloven § 168 (2 tilfeller),
 - straffeloven § 189 andre ledd,
 - legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd,
 - politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5,
- alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a og straffeloven § 79 bokstav b, til fengsel i 2 – to – år og 9 – ni – måneder.

Fullbyrding av 6 – seks – måneder av straffen utsettes med en prøvetid på 3 – tre – år, jf. straffeloven § 34.

I den ubetingede del av straffen fragår 35 – trettifem – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.

2. A dømmes til å betale en bot på 6 000 – sekstusen – kroner, subsidiært fengsel i 15 – femten – dager.
3. A ilegges sperrefrist for å erverve førerett for motorvogn for en periode på 5 – fem – år, regnet fra 5 januar 2021, jf. vegtrafikkloven § 24 a andre ledd, jf. forskrift om tap av retten til å føre motorvogn § 3-10, jf. § 4-1.»

(8) A anket til Agder lagmannsrett over skyldspørsmålet for hovedtaltalens poster om mishandling i nære relasjoner og det første tilfellet av kroppskrenkelse, tilleggstiltalens post om brudd på besøksforbud samt over straffutmålingen. Lagmannsretten henviste bare anken over straffutmålingen til behandling og bestemte samtidig at straffutmålingen skulle «prøves på grunnlag av tingrettens bevisvurdering med hensyn til saksforholdet».

(9) Som nytt bevis for lagmannsretten ble det fremlagt en personundersøkelse med tanke på dom på narkotikaprogram med domstolskontroll, noe A har samtykket til. Personundersøkelsen konkluderte med at A måtte anses egnet for slik dom, men det ble uttrykt tvil på grunn av «alvorlighetsgraden i taltalen». Jeg forstår det slik at det er tiltalepostene om mishandling i nære relasjoner og kroppskrenkelse det siktes til.

(10) Agder lagmannsrett avsa 17. oktober 2022 dom med slik domsslutning:

«I tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at straffen settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder. Av den samlede straffen er 35 – trettifem – dager utholdt ved varetekt. Fullbyrdelse av den gjenværende del av straffen utsettes med en prøvetid på 3 – tre – år, med vilkår om gjennomføring av narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. straffeloven § 37 bokstav f.»

- (11) Påtalemyndigheten har anket til Høyesterett over straffutmålingen. Det gjøres gjeldende at voldshandlingene som A er dømt for, er for alvorlige til at han kan dømmes til betinget fengsel på særvilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll.
- (12) For Høyesterett er det lagt frem en tilleggsuttalelse til personundersøkelsen som ble fremlagt for lagmannsretten, samt en uttalelse fra kriminalomsorgen om bruk av samfunnsstraff for domfelte.

Mitt syn på saken

Nærmere om faktum

- (13) Før jeg går nærmere inn på spørsmålet om det kan idømmes betinget fengsel på særvilkår om gjennomføring av narkotikaprogram med domstolskontroll – ND-dom – er det hensiktsmessig å si noe om domfeltes bakgrunn og de voldshandlingene han er dømt for.
- (14) Lagmannsretten beskriver hans bakgrunn slik:

«Siktede er 42 år gammel, enslig og har opplyst at han ikke har noen å forsørge. Basert på opplysninger som fremkommer gjennom siktedes forklaring, den nå fremlagte personundersøkelsen, og forklaringene fra hans mangeårige ruskonsulent og hans mangeårige fastlege, legges til grunn at siktede hadde en vanskelig oppvekst, som av ruskonsulenten er karakterisert som omsorgssvikt. Barneskolen og ungdomsskoletiden var vanskelig, preget av hans dysleksi og av mobbing. ... Han er i dag utenfor det ordinære arbeidsmarked, og oppfatter selv at han er varig ute av dette på grunn av sine helseplager, og av den grunn, med bistand av fastlegen, søker uførepensjon. Om hans helsesituasjon legges til grunn fastlegens opplysning om at siktede for mange år tilbake fikk oppgitt diagnosene PTSD og en uspesifisert personlighetsforstyrrelse. Videre at han i mange år har hatt et rusproblem, hvilket også gjenspeiles i strafferegisteret. Siktede har mesteparten av sitt liv bodd i foreldrenes bolig, men har de siste ca. 2 år bodd i egen leilighet som er skaffet til veie av det offentlige, og hvor han ifølge egen forklaring, trives godt. Han lever på sosialstønad, men som nevnt har han søkt/er han i ferd med søke uførepensjon. Siktede er i dag, og har over noe tid vært, på tiltak i regi av HAV, som er et kommunalt tiltak i X, samt Kirkens bymisjon. ... [A]v de opplysninger som foreligger fra ruskonsulenten og av personundersøkelsen er det kun positive tilbakemeldinger på hvordan siktede fungerer i og følger opp disse tiltakene. Det nevnes også at siktede nå følger et ukentlig opplegg hvor hovedformålet er å skaffe seg et nettverk utenfor et kriminelt/ narkotikabelastet miljø.

Siktede er tidligere straffet en rekke ganger. Han er tidligere domfelt 2 ganger, i 2011 og 2015, til kortere fengselsstraffer. Han er dessuten bøtelagt en rekke ganger, hovedsakelig for narkotikalovbrudd og brudd på vegtrafikkloven. Overtredelsene av vegtrafikkloven oppfattes gjennomgående å ha «en side til» siktedes rusproblematikk. De tidligere domfellelsene gjelder også overtredelse av straffeloven 1902 § 228 første ledd (legemsfornærmelse/kroppskrenkelse), noe han for øvrig også fikk et forelegg for i 2006. På bakgrunn av det som er fremkommet oppfattes også disse overtredelser å måtte ses i sammenheng med siktedes rusproblematikk, psykiske helse og fungering.»

- (15) Tingretten fant det bevist at domfeltes sinneutbrudd for det meste har kommet i forbindelse med at han har ruset seg, og at det i hovedsak er tale om et rusutløst adferdsmønster. Lagmannsretten var ikke i tvil om at han er avhengig av narkotika, og at rusavhengigheten

har påvirket hans helse og fungering på alle livsområder. Han oppgir å ha brukt ulike narkotiske stoffer i 25 år, altså fra tenårene.

- (16) Som lagmannsretten bemerker, er det voldslovbruddene som er bærende for den straffen som skal fastsettes. Av disse er det overtredelsen av straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner som veier tyngst. Om denne overtredelsen siterer lagmannsretten følgende fra tingrettens dom:

«Det samlede bevisbilde er overveldende. Mishandlingen har hovedsakelig bestått av trusler, nedsettende og krenkende uttalelser, altså psykisk mishandling, som at tiltalte skal ha truet med drepe fornærmede, knuse henne eller utøve annen vold, og at han har ropt og kjeftet til fornærmede og kalt henne dum, ubrukelig, fossil og lignende. Mishandlingen har også bestått vold i form av kroppskrenkelser, der tiltalte har dratt fornærmede i håret, lugget henne, dyttet, sparket og kastet henne, og slått med flat, og ved en anledning knyttet hånd, og sist at han har vridd armen hennes slik at hun begynte å blø.»

- (17) Mishandlingen foregikk over fem år mens domfelte fortsatt bodde hjemme hos sine foreldre, og fornærmede er altså hans mor, som da var i siste halvdel av 70-årene.
- (18) Når det gjelder det første tilfellet av kroppskrenkelse, 2. september 2020, har hverken tingretten eller lagmannsretten noe å si om selve handlingen ut over det som fremgår av tiltalebeslutningen: Han tok tak rundt Cs hals og løftet henne opp. Før dette hadde han kommet seg inn til henne og vekket henne. Domfelte og fornærmede var på det tidspunktet kjærester, men ikke samboere.
- (19) Det andre tilfellet, 1. januar 2021, er mer alvorlig. Lagmannsretten siterer følgende fra tingrettens dom:

«Etter at tiltalte og fornærmede hadde vært på torget i X sentrum og sett på rakettene, gikk de tilbake til tiltaltes kjeller. Tiltalte var ruset på piller. Fornærmede tok en pille som hun fikk av tiltalte. Dette for at de ifølge fornærmede skulle ha bra sex, men det oppstod en uoverensstemmelse der tiltalte ble svært sint. Han klikka på sekundet, som fornærmede uttrykte det. I følge fornærmede skulle han banke dritten av henne. Han holdt henne hardt i armen. Han tok kveletak da han holdt henne nede i sofaen så hun fikk ubehag med å puste. Han truet med å voldta henne. Tiltalte slo henne mange ganger med knyttet nevene, men han bomma. Tiltalte traff henne med minst tre knyttneveslag i ansikt og på leppe så denne ble hoven. Hun prøvde å forsvare seg med å sparke unna. Kuttet i panna fikk tiltalte da hun sparket han. Hun løp rundt i rommet som en mus, han etter som en katt, men han fikk tak i henne og kastet henne ned trappen.

... Retten mener det etter fornærmedes forklaring utvilsomt må legges til grunn at volden har pågått minst et par timer, ... Eksakt hvor lenge voldsutøvelsen varte er etter rettens syn av underordnet betydning.»

- (20) Jeg går så over til å se nærmere på spørsmålet om bruk av ND-dom.

Vilkårene for bruk av ND-dom

- (21) Etter straffeloven § 34 kan retten bestemme at fullbyrdelse av en fengselsstraff helt eller delvis skal utsettes i en prøveperiode, normalt to år. Grunnvilkåret er at domfelte ikke begår en ny straffbar handling i prøveperioden, men det kan også fastsettes særvilkår. Paragraf 37 bokstav f gir anledning til å fastsette som særvilkår at domfelte gjennomfører narkotikaprogram med domstolskontroll. Nærmere regler om hvem programmet skal gjelde for, innholdet og gjennomføringen er gitt i forskrift 20. oktober 2017 nr. 1650 i medhold av straffeloven § 38. Ifølge forskriftens § 3 kan ND-dom brukes overfor personer som er avhengige av narkotika, blant annet for lovbrudd begått under påvirkning av narkotika.
- (22) I § 3 annet ledd heter det videre:
- «Den som dømmes for overtredelse av minst ett av alternativene i straffeloven kapittel 25 eller 26 skal ikke idømmes narkotikaprogram med domstolskontroll. Ved overtredelse av straffeloven kapittel 25 kan det likevel gjøres unntak når forholdet er av mindre alvorlig karakter.»
- (23) Straffeloven kapittel 25 gjelder voldslovbrudd og kapittel 26 seksuallovbrudd. I kapittel 25 finner vi blant annet § 271 om kroppskrenkelse og § 282 om vold i nære relasjoner. I disse tilfellene skal det altså etter forskriften bare kunne gis ND-dom «når forholdet er av mindre alvorlig karakter».
- (24) I forarbeidene til straffeloven § 37, Prop. 105 L (2015–2016) side 39, er det uttalt at man ikke tok sikte på noen innholdsmessige endringer eller endringer med hensyn til målgruppen for ordningen i forhold til den prøveordningen som hadde gått forut. I Ot.prp. nr. 81 (2004–2005) om denne prøveordningen ble det på side 20 lagt til grunn at «straffens formål ... ikke må tale mot narkotikaprogrammet som reaksjon fordi den vil være en straff i frihet». Dette må sikte til hensynet til allmennprevensjonen. Av dette utledes det så at «[d]et er nødvendig med en restriktiv praksis for personer som har utøvd vold, spesielt i nære relasjoner».
- (25) I forarbeidene – foredraget for Kongen i statsråd – til 2017-forskriften er § 3 annet ledd begrunnet med en henvisning nettopp til disse uttalelsene i Ot.prp. nr. 81 (2004–2005). Når det likevel ble åpnet for ND-dom «når forholdet er av mindre alvorlig karakter», er dette i foredraget grunnlagt med at «det i det kriminelle rusmiljøet er vanlig at det utøves vold av ulik karakter», og at «et totalforbud vil utelukke svært mange aktuelle kandidater fra ordningen».
- (26) Departementet har nok særlig tenkt på voldsutøvelse innad i det kriminelle miljøet som mange rusmiddelmissbrukere havner i. Imidlertid er saken som Høyesterett nå behandler, et eksempel på noe som heller ikke er helt sjelden, nemlig vold utøvd av rusmiddelmissbrukere overfor nær familie eller kjærester som selv ikke er en del av et slikt miljø. Det kan også i disse tilfellene dreie seg om rusmiddelmissbrukere som vanlig fengselsstraff er lite egnet for, hvor ND-dom kan være et godt alternativ. Lykkes opplegget, vil det føre til stor forbedring i livsforholdene også for rusmiddelmissbrukerens nærmeste. Selv om forarbeidenes fremheving av vold i nære relasjoner tilsier at dette som et utgangspunkt ikke kan regnes som «mindre alvorlig», mener jeg derfor at domfellelse for overtredelse av straffeloven § 282 ikke generelt kan utelukke bruk av ND-dom. Uttalelsen i Ot.prp. nr. 81 (2004–2005) side 20 om behovet for en restriktiv praksis

innebærer ikke noe absolutt hinder. På side 38 i proposisjonen gir departementet videre uttrykk for at det «vanskelig kan se for seg» at personer som begår alvorlig volds- og sedelighetskriminalitet, kan dømmes til betinget dom med vilkår om ND-dom. Denne siste uttalelsen åpner etter min mening for en nokså konkret vurdering av om det er grunnlag for ND-dom i den enkelte sak.

- (27) Høyesteretts praksis viser også at man kan stå overfor konkrete tilfeller der utviklingen i tiltaltes livssituasjon sterkt taler for bruk av ND-dom, selv om lovbruddet isolert sett ikke skulle tilsi det. I HR-2019-1643-A ble ND-dom brukt i kombinasjon med en fullt ut betinget dom på fengsel i seks år for grov narkotikaforbrytelse. I avsnitt 45 i dommen oppstilte Høyesterett noen kriterier for å bruke ND-dom i slike tilfeller:

«... [P]å bakgrunn av det rettskildebildet jeg har gjennomgått, må det etter mitt syn foreligge helt ekstraordinære forhold for at det skal være aktuelt å idømme en helt betinget dom i kombinasjon med narkotikaprogram ved overtredelse av straffeloven § 232 andre ledd. Videre bør det etter min oppfatning kreves at domfeltes situasjon på domstidspunktet er så godt belyst at en helt betinget dom med høy grad av sannsynlighet er det som best ivaretar ordningens formål – å forebygge ny kriminalitet og å fremme rehabilitering, jf. forskriften § 1. Omfanget av domfeltes rusmisbruk og personlige forhold ellers, utsiktene til en vellykket rehabilitering gjennom narkotikaprogrammet, og risikoen for at soning av en ubetinget fengselsstraff vil være skadelig for en positiv utvikling, vil her stå sentralt, ...»

- (28) Disse kriteriene er også anvendt i HR-2021-604-A, som gjaldt overtredelse av straffeloven § 355 ved brannstiftelse i en boligblokk som lett kunne ha ledet til tap av menneskelig. Selv om denne straffebestemmelsen ikke inngår i straffeloven kapittel 25, mente Høyesterett at avgrensningen i forskriftens § 3 – voldslovbrudd av mindre alvorlig karakter – måtte få betydning. I dommens avsnitt 34 heter det:

«Heller ikke i vår sak er forskriften etter sin ordlyd til hinder for å anvende betinget dom på vilkår om gjennomføring av narkotikaprogram. Lovbruddets karakter og alvor, og den nære forbindelsen til de grovere voldslovbruddene, gjør det etter mitt syn likevel klart at adgangen til å anvende betinget dom på særvilkår må være begrenset. Ved den konkrete vurderingen som må foretas, gir forutsetningene oppstilt i HR-2019-1643-A avsnitt 45 veiledning.»

- (29) I den saken ble vilkårene ikke ansett oppfylt.
- (30) Det følger videre av HR-2021-604-A avsnitt 38 at ND-dom kan anvendes uavhengig av hvor langt den domfelte har kommet i sin rehabilitering. Jo mer alvorlig lovbruddet er, desto høyere grad av sannsynlighet må det imidlertid kreves for at ND-dom er det som best forebygger ny kriminalitet og fremmer rehabilitering. Vurderingen må skje ut fra de samlede opplysningene som foreligger på domstidspunktet.
- (31) Spørsmålet om vilkårene for ND-dom er oppfylt, skal altså etter rettspraksis ikke bare avgjøres på grunnlag av en vurdering av de straffbare handlingene – det må også ses hen til domfeltes situasjon og utsiktene til at en ND-dom kan føre domfelte ut av en tilværelse preget av rus og kriminalitet. Handlingene i seg selv er imidlertid viktige i vurderingen og kan føre til at ND-dom ikke kan brukes selv om dette gir domfelte bedre fremtidsutsikter enn soning av en fengselsstraff vil gi.

Den konkrete vurderingen av om ND-dom skal brukes

- (32) Jeg nevner først at lagmannsretten fastsatte straffen til ND-dom i kombinasjon med en at mindre del av straffen, 35 dager utholdt i varetekt, ble gjort ubetinget. Når dommen bare gjøres delvis betinget, taler i utgangspunktet hensynet til allmennprevensjon i mindre grad mot ND-dom. Tatt i betraktning den totale fengselsstraffen som er aktuell i dette tilfellet, ivaretar imidlertid ikke denne ubetingede delen av straffen hensynet til allmennprevensjonen på nevneverdig måte. Slik jeg forstår domfeltes situasjon, har det liten hensikt å kombinere ND-dom med en lengre ubetinget del av fengselsstraffen.
- (33) Det er ikke bestridt at domfelte oppfyller vilkårene i forskriften § 3 om at gjerningspersonen er avhengig av narkotika, og at lovbruddene er begått under påvirkning av narkotika. Som nevnt har han misbrukt narkotika i over 25 år, og misbruket har preget hans fungering på alle livsområder. Disse grunnleggende vilkårene for ND-dom er dermed oppfylt.
- (34) Det er voldslovbruddene som er bærende for straffutmålingen i denne saken, og overtredelsen av straffeloven § 282 veier tyngst. Mishandlingen av moren gjennom fem år er ikke i det nedre sjikt av hva som rammes av straffeloven § 282. Den siste kroppskrenkelsen er også alvorlig. Selv om de straffbare forholdene er så alvorlige, kan de etter min mening likevel ikke utelukke ND-dom. Men i lys av de føringene som lovforarbeidene og forskriften gir, må det i et slikt tilfelle foreligge ekstraordinære forhold på domfeltes side for at ND-dom skal være aktuelt. I tråd med rettspraksis må det videre ved så alvorlige voldslovbrudd som her kreves en høy grad av sannsynlighet for at ND-dom er det som best forebygger ny kriminalitet og fremmer rehabilitering.
- (35) Det har vært en betydelig endring til det bedre i domfeltes liv de siste par årene. Han har fungert godt etter at han flyttet til egen leilighet. Han deltar i et kommunalt tiltak og i tiltak i regi av Kirkens bymisjon, og det foreligger positive tilbakemeldinger på hvordan han fungerer i og følger opp disse tiltakene. Han deltar videre i et opplegg med sikte på å skaffe seg et nettverk utenfor et kriminelt og narkotikabelastet miljø. Av personundersøkelsen som ble foretatt før behandlingen i lagmannsretten, fremgår det at han fremstår som pliktoppfyllende, holder avtaler og jobber godt når han får konkrete oppgaver, og at han har møtt til alle avtaler med friomsorgen. Tilleggsuttalelsen som er utarbeidet for Høyesteretts behandling av saken, bekrefter dette, selv om det opplyses at han ikke hadde kommet skikkelig i gang med tiltaket i regi av Kirkens bymisjon etter nyttår.
- (36) Selv om det altså har vært en positiv utvikling som gir håp om at domfelte nå endelig kan være på vei til et rusfritt liv uten ny kriminalitet, viker jeg likevel tilbake for å karakterisere utviklingen som ekstraordinær og med høy grad av sannsynlighet for en vellykket rehabilitering. Etter mitt syn gir domfeltes personlige forhold dermed ikke grunnlag for ND-dom når lovbruddene er så alvorlige som her.
- (37) I Innst. O. nr. 120 (2004–2005) fra Stortingets justiskomiteé om innføring av en prøveordning med ND-dom er det opplyst at 60 prosent av de innsatte i norske fengsler har rusproblemer, og at en tredjedel av dem soner dom for narkotikarelatert kriminalitet. Ordningen med ND-dom ble innført som svar på et påtregende behov for å bedre situasjonen. Som jeg har vært inne på, er det ikke helt uvanlig at langvarig rusmiddelmissbruk fører til vold og psykisk mishandling overfor misbrukerens nærmeste. Særlig foreldre kan være utsatte, gjerne over lengre tid. For dem er det nok sjelden et

alternativ å bryte kontakten med eget barn. I situasjoner der ND-dom kan gi den beste muligheten til et bedre liv etter mange års mareritt også for familiemedlemmene til rusmiddelmissbrukeren, kan det spørres om det er grunn til å utvide anvendelsesområdet for denne reaksjonsformen noe. Dette må det imidlertid være en lovgiveroppgave å ta stilling til.

Straffastsettelse

- (38) Det må etter dette fastsettes en fengselsstraff. Lagmannsretten fastsatte fengselsstraffen – som altså ble gjort betinget med unntak for 35 dager utholdt i varetekt – til to år og tre måneder.
- (39) Aktor har anført at lagmannsretten har lagt til grunn en for lav straff for overtredelsen av straffeloven § 282 isolert sett. Lagmannsretten uttalte om dette at tingrettens utgangspunkt om fengsel i ett år «i alle fall ikke er for strengt». Aktor har særlig vist til HR-2020-1345-A, som er den eneste andre saken Høyesterett har behandlet om mishandling i nære relasjoner med hele hendelsesforløpet etter ikrafttredelse av straffeloven 2005. Som det fremgår av avsnitt 13 i den dommen, skulle straffenivået da skjerpes «betydelig» for slik mishandling, slik at rettspraksis om krenkelser før dette tidspunktet gir begrenset veiledning om nivået.
- (40) Den saken gjaldt en mann som hadde mishandlet sin 20 år yngre ektefelle fra Marokko over en periode på cirka ti måneder. Den psykiske mishandlingen var dominerende. Ektefellen var sårbar og helt avhengig av tiltalte. Høyesterett kom til at riktig straff i utgangspunktet var fengsel i opp mot ett år.
- (41) I saken her pågikk mishandlingen i fem år. Selv om domfeltes mor ikke på samme måte har vært prisgitt mishandleren i sitt daglige liv som offeret i HR-2020-1345-A, var hun et eldre menneske i slutten av 70-årene, med den økte sårbarheten det innebærer. I HR-2012-1313 avsnitt 12 fremhevet Høyesterett eldres særlige behov for vern mot vold.
- (42) Ellers er de to sakene nokså ulike. Når mishandlingen i saken her har pågått så mye lenger enn i saken i HR-2020-1345-A, mener jeg likevel at det må gi seg utslag i en lengre straff enn i den saken. Jeg viser til avsnitt 17 i denne dommen, om at de sentrale momentene i straffutmålingen er hvor lenge krenkelsene har funnet sted, karakteren av krenkelsene, hyppigheten, skadepotensialet og de konkrete skadevirkningene. Riktig straff for overtredelsen av § 282 isolert sett er etter min oppfatning fengsel i rundt ett år og fire måneder.
- (43) Straffutmålingen for de øvrige forholdene har ikke vært prosedert i særlig bredde for Høyesterett, og jeg nøyer meg med en mer stikkordsmessig gjennomgang av straffenivået her. For det første må det må være riktig å avsi dom på straffutmålingsfrfall for overtredelsene av straffeloven § 231 og legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd. Jeg viser til HR-2022-1653-A avsnitt 31–32. Overtredelsen av straffeloven § 231 gjaldt ett tilfelle av oppbevaring av 4,6 gram hasj i lommen, mens overtredelsen av legemiddeloven gjelder bruk av narkotika ved flere anledninger fra høsten 2020 frem til januar 2021, uten at antall ganger eller mengde er nærmere angitt.

- (44) Av de gjenstående lovbruddene er det de to kroppskrenkelsene, særlig den siste av dem, som er de mest alvorlige. Tingretten mente at de til sammen tilsa fengsel opp mot syv måneder, og lagmannsretten har sluttet seg til dette. Aktor har for Høyesterett anført at det er naturlig å se kroppskrenkelsene i sammenheng med de to bruddene på besøksforbud og overtredelsen av politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5 for å ha unnlatt å etterkomme pålegg fra politiet, som alle også gjelder samme fornærmede, og at fengsel i seks til syv måneder er en passende samlet straff for disse forholdene. Det er jeg enig i.
- (45) A er videre domfelt for kjøring i beruset tilstand. Han var påvirket av berusende midler tilsvarende en blodalkoholpromille på 1,2. Jeg er enig med lagmannsretten i at dette tilsier en ubetinget fengselsstraff på rundt 60 dager. I tillegg kommer bot og førerrettreaksjon slik tingretten har fastsatt.
- (46) Det gjenstår domfellelse for ett tilfelle av bæring av kniv på offentlig sted og et tilfelle av kjøring uten førerkort. Disse forholdene får i praksis ikke betydning for straffutmålingen i denne saken.
- (47) Domfelte er i 2011, 2013 og 2015 dømt for ulike forhold, blant annet to tilfeller av oppbevaring av henholdsvis 86,4 gram og 50 gram hasj, ett tyveri, ett tilfelle av trusler, kjøring i ruspåvirket tilstand, kjøring uten gyldig førerkort og en legemsfornærmelse. Dommen fra 2011 omfatter også flere overtredelser av straffeloven 1902 § 228 om legemsfornærmelse mot en tidligere kjæreste, samt én legemsfornærmelse der hans far var fornærmet. Slik saken her ligger an, finner jeg ikke grunn til å gå inn på om vilkårene for gjentakelsesstraff etter straffeloven § 79 bokstav b er oppfylt. Det er uansett på det rene at § 77 bokstav k om tidligere strafferettslige reaksjoner som skjerpene momenter kommer til anvendelse og må føre til et påslag i straffen.
- (48) Etter mitt skjønn vil samlet riktig straff i dette tilfellet være fengsel i to år og seks måneder. Aktor har imidlertid ikke påstått høyere straff enn det lagmannsretten kom til, nemlig fengsel i to år og tre måneder, og jeg mener derfor at Høyesterett ikke bør gå ut over det. Seks måneder av straffen bør etter mitt syn gjøres betinget, med en prøvetid på tre år, slik tingretten kom til.
- (49) Saken var ferdig etterforsket i mars 2021, men tiltale ble tatt ut først i august 2021. Selve etterforskningen tok imidlertid kort tid. Ytterligere tidsbruk skyldtes tilleggstitalen som følge av nye straffbare handlinger fra domfeltes side. Det er etter mitt syn ikke grunnlag for å gjøre fradrag i straffen for lang saksbehandlingstid.
- (50) Domfelte har anført at dersom det ikke avsies ND-dom, bør det avsies dom på samfunnsstraff. Jeg mener at alvoret i domfellelsen særlig for mishandling i nære relasjoner sammenholdt med domfeltes personlige forhold her tilsier at det ikke er aktuelt.

Konklusjon

- (51) Samlet straff fastsettes til fengsel i to år og tre måneder, hvorav seks måneder gjøres betinget. Prøvetiden fastsettes til tre år.
- (52) Ettersom det bør avsies dom om straffutmålingsfravall for bruddene på narkotikalovgivningen, er det hensiktsmessig å utforme en ny domsslutning til erstatning

for punkt 1 i tingrettens dom. Tingrettens dom, domsslutningen punkt 2 om bot og punkt 3 om sperrefrist for erverv av førerett for motorvogn er ikke endret ved lagmannsrettens dom.

(53) Jeg stemmer etter dette for slik

D O M :

Tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, endres til å lyde:

A, født 00.00.1980, dømmes for overtredelse av straffeloven § 282, straffeloven § 231 første ledd, straffeloven § 271 (to tilfeller), vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum, straffeloven § 168 (to tilfeller), straffeloven § 189 andre ledd, legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd og politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5.

Utmåling av straffen frafalles i medhold av straffeloven § 61 for overtredelsene av straffeloven § 231 første ledd og legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd.

Straffen for de øvrige overtredelsene, alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder. Fullbyrding av 6 – seks – måneder av straffen utsettes i medhold av straffeloven § 34 med en prøvetid på 3 – tre – år.

Til fradrag i den ubetingede delen av straffen kommer 35 – trettifem – dager utholdt ved frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 83.

- (54) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (55) Dommer **Steinsvik:** Likeså.
- (56) Dommer **Thyness:** Likeså.
- (57) Dommer **Normann:** Likeså.

(58) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Tingrettens dom, domsslutningen punkt 1, endres til å lyde:

A, født 00.00.1980, dømmes for overtredelse av straffeloven § 282, straffeloven § 231 første ledd, straffeloven § 271 (to tilfeller), vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 22 første ledd, vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 24 første ledd første punktum, straffeloven § 168 (to tilfeller), straffeloven § 189 andre ledd, legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd og politiloven § 30 nr. 1, jf. § 5.

Utmåling av straffen frafalles i medhold av straffeloven § 61 for overtredelsene av straffeloven § 231 første ledd og legemiddeloven § 31 andre ledd, jf. § 24 første ledd.

Straffen for de øvrige overtredelsene, alt sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, settes til fengsel i 2 – to – år og 3 – tre – måneder. Fullbyrding av 6 – seks – måneder av straffen utsettes i medhold av straffeloven § 34 med en prøvetid på 3 – tre – år.

Til fradrag i den ubetingede delen av straffen kommer 35 – trettifem – dager utholdt ved frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 83.